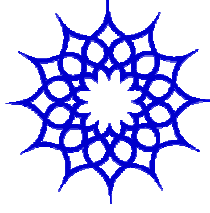

بِسْمِ اللَّهِ الرَّحْمَنِ الرَّحِيمِ

وزارت علوم تحقیقات و فناوری
پژوهشگاه علوم انسانی و مطالعات فرهنگی
مدیریت تحصیلات فرهنگی
پژوهشکده زبانشناسی

پایان نامه برای اخذ درجه کارشناسی ارشد
رشته فرهنگ و زبان های باستانی

عنوان پژوهش:
**اردیبهشت یشت، متن، برگردان فارسی،
واژه نامه و یادداشت ها**

استاد راهنما:
دکتر مهشید میرفخرایی

استاد مشاور:
دکتر محمدتقی راشد محصل

پژوهشگر:
سمیرا طیبی

شهریور ۱۳۸۸
فهرست مطالب

تقدیم به:

چشمان نگران مادرم

و

دستان پر مهر پدرم

فهرست مطالب

۵	چکیده
۶	کوتاه نوشت ها و نشانه‌ها
۷	پیشگفتار
	فصل اول:
	۱-۱.
۱۹	متن اوستایی
	۲-۱.
۲۵	حرف نویسی متن اوستایی
	فصل دوم:
	۱-۲.
۳۲	برگردان فارسی
	۲-۲.
۳۸	یادداشت‌های برگردان فارسی
	فصل سوم:
	۱-۳.
۵۰	واژه نامه
۹۶	کتاب نامه
۱۰۰	چکیده به زبان انگلیسی

سپاسگزاری

خدای را می ستایم که با لطف بی کرانش توفیق قدم نهادن در مسیر علم و امکان پیمودن این راه طولانی را به من ارزانی داشت. همچنین از پدر و مادرم که صبورانه مشکلات و سختی های این راه را بر من آسان نمودند، تشکر می نمایم. از استاد بزرگوار و فرزانه، سرکار خانم دکتر میرفخرایی کمال تشکر دارم که با فروتنی و حسن اخلاق زحمت راهنمایی این پژوهش را بر عهده گرفتند و با دقت و نکته بینی قدم به قدم مرا در انجام این کار همراهی کردند. نیز از آقای دکتر راشد محصل که زحمت مشاوره این پژوهش را پذیرفتند بسیار سپاسگزارم. همچنین از تمامی استادانی که در طول این دوره مرا به دنیایی کاملاً جدید از فرهنگ و زبان این سرزمین رهنمون شدند، نیز از آقای دکتر ابوالقاسمی و خانم دکتر دربندی که داوری این پژوهش را بر عهده گرفتند، سپاسگزارم.

چکیده

اردیبهشت یشت، سومین یشت از سرودهای اوستایی، از یشت‌های کوچک و شامل ۱۹ بند است. این یشت در ستایش دعا‌های آشه‌وهیشته، ایریمن ایشیو و اردیبهشت امشاسپند است. اردیبهشت یشت از نظر زبانی بسیار آشفته و از لحاظ مضمون کم ارزش است. اردیبهشت از بزرگترین امشاسپندان دین زردشتی است. نظر به اینکه اشه تجسم عینی مفهوم هندوایرانی باستان را به صورت -arta- در سنسکریت، -arta- در فارسی باستان، -aša- در اوستا نشان می‌دهد، او در میان شش امشاسپند دیگر واضح‌ترین پیشینه‌ی پیش زردشتی را دارد (Boyce, Ardwaḥišt: P 389) اشه در گاهان و نیز یسن هفت‌ها نزدیک‌ترین امشاسپند به اهوره‌مزدا است، در حالیکه در اوستای متأخر و متون پهلوی بهمن جای او را می‌گیرد. در اوستا در مقابل اشه دروج قرار دارد و هم‌اورد او دیو خشم معرفی شده است که در متون پهلوی آندر این جایگاه را دارد. آتش نیز به عنوان هفتمین آفریده، که در بطن تمام آفریدگان قرار دارد، به اردیبهشت منسوب است. اردیبهشت در تقویم زردشتی نیز مورد توجه بوده و ماه دوم سال و روز سوم هر ماه به او اختصاص دارد، و به خاطر یکی شدن نام ماه و روز، در سومین روز اردیبهشت ماه، جشن اردیبهشتگان برگزار می‌شود. این پژوهش شامل پیشگفتار، حرف‌نویسی متن اوستایی، برگردان فارسی، یادداشت‌ها، واژه‌نامه و کتاب نامه است.

کوتاه نوشتها

اسم	ا.
بارتولمه	ب.
جلد	ج.
حرف اضافه	ح. ا.
حرف تعریف	ح. ت.
حرف ربط	ح. ر.
ستاک آغازی	س. آغ.
ستاک حال	س. ح.
صفحه	ص.
صفحات	صص.
صفت	صف.
صفت دارندگی	صف. دا.
صفت فاعلی	صف. فا.
صفت مفعولی	صف. م.
ضمیر	ض.
ضمیر اشاره	ض. ا.
ضمیر شخصی	ض. ش.
فعل	ف.
قید	ق.
نگاه کنید به	نک.

نشانه‌ها

توضیح	()
اضافه	[]
نگاه کنید	←

پیشگفتار

اوستا، نام کتاب دینی زردشتیان است و به همین جهت زبان استفاده شده در این کتاب را اوستایی نامیده‌اند. بنابر نظر بیشتر دانشمندان این زبان به نواحی آسیای میانه، احتمالاً خوارزم تعلق داشته است. در کتاب‌های پهلوی به کلمه‌ی آبستاگ (abēstāg) (در عربی: ابستا و ابستاق و در فارسی ابستا، اوستا، وستا و ...) برمی‌خوریم. اوستای موجود تنها یک چهارم کتابی است که در دوره‌ی ساسانیان وجود داشته و این نظر مبتنی بر مقایسه میان خلاصه‌ی اوستای دوران ساسانی به پهلوی با اوستای موجود در کتاب هشتم دینکرد است. اوستای موجود شامل متونی است که خصوصاً در مراسم دینی و عبادی از آنها استفاده می‌شود و شامل پنج بخش است: یسنا، ویسپرد، وندیداد، یشتها و خرده اوستا. (تفضلی، ۱۳۷۶: صص. ۳۵-۳۶).

یشتها: یشت از نظر لغوی هم‌ریشه با کلمه‌ی یسن (از ریشه‌ی yaz- = ستودن، پرستیدن) است و معنای تحت‌اللفظی آن نیز "پرستش و نیایش" است. یشتها سرودهایی هستند که عموماً به ستایش خدایان قدیم ایرانی مانند مهر، ناهید، تیشتر و غیره اختصاص دارند که شامل ۲۱ یشت می‌شود. همه‌ی یشتها از نظر قدمت یکسان نیستند. از میان آنها، یشتهای ۱-۴ و ۱۲ و ۱۸-۲۰ در زمان نسبتاً متأخرتری تألیف شده‌اند، گرچه بعضی از آنها مطالب قدیمی‌تری را در بردارند. یشتهای ۵، ۱۹، ۱۷، ۱۳، ۱۰، ۸ از یشتهای بزرگ هستند که از نظر محتوا دارای ساختمانی خاص هستند: توصیف و مدح و ستایش و به یاری خواندن ایزدی که یشت بدو اختصاص دارد، همراه با ذکر اسطوره‌ها و حوادثی که ایزد در آنها نقشی داشته است. یشتهای ۹، ۱۵ و ۱۱ از نظر سبک و مطالب مشخصات یشتهای بزرگ را دارا هستند، اما از نظر شکل ظاهری و گاهی مطالب، ناقص به نظر می‌رسند. احتمال دارد که این یشتها بازسازی شده‌ی قطعات یشتهای اصلی با اضافاتی از متون دیگر باشند (تفضلی، ۱۳۷۶: ۴۴-۴۶).

اردیبهشت یشت، سومین یشت از سرودهای اوستایی در ستایش یکی از بزرگترین امشاسپندان دین زردشتی، اشه‌وهیشته (= اردیبهشت) است. این یشت دارای ۱۹ بند و از یشتهای کوچک است. از زبان و طرز بیان این یشت برمی‌آید که از یشتهای متأخر است. بویس برای متأخر بودن این یشت سه دلیل می‌آورد: ۱- در خلاصه‌ای که از این نسک اوستا در دینکرد پهلوی ارائه شده است، نام این یشت در فهرست بغان یشت اوستا وجود ندارد. ۲- زبان استفاده شده در این یشت بسیار آشفته است. ۳- محتوای

متن از نظر مضمون کم ارزش بوده و به نظر می‌رسد که از بهم پیوستن مطالب پراکنده ایجاد شده است. اردیبهشت یشت در آیین‌هایی که برای شفای بیماران برپا می‌گردیده، خوانده می‌شده است (Boyce). (Ardwahišt Yašt, P. 391).

آشه وهیشته (aša.vahišta-)

این نام مرکب از اسم خشتی -aša به معنای "راستی" (از ریشه‌ی -ar: استوار کردن، محکم کردن) و صفت عالی -vahišta به معنای "بهترین" و روی هم رفته به معنای "بهترین راستی" است. -aša از پرکاربردترین واژه‌ها در ارتباط با اصول و عقاید دین زردشتی با گستره‌ی معنایی وسیع است. نظم و ترتیب، پاکی و تقدس، راستی، درستی، قانون مقدس و جاودانه، قانون ایزدی و نظم جهانی از جمله مفاهیم کلیدی این واژه در کاربرد مفرد آن است (میرفخرایی، ۱۳۸۱: ص. ۳۸۱). در گزارش پلوتارک در مورد مذهب ایرانیان، اشه به عنوان دومین ایزد از شش ایزد خلق شده توسط اهوره مزدا تحت نام ایزد راستی (Alētheia) نام برده شده است (Isis and Osiris, 47). نریوسنگ در برگردان سنسکریت در برابر -aša از واژه‌های -dharma: نظم و قانون؛ -satya: راستی و درستی؛ -punya: تقدس، پاکی و -ta: برابر لغوی و معنایی -aša استفاده کرده است و این برگردان‌ها نشان از آن دارد که او و هم‌عصرانش به جنبه‌های متعدد این واژه توجه داشته‌اند (میرفخرایی، ۱۳۸۱: ص. ۳۸۲).

آشه وهیشته در متون اوستایی

-aša در گاهان تنها یکبار با صفت -vahišta: بهترین، بکار رفته است (Y.28,8) که بعدها قسمتی از نام او شده است. در یسنا با صفاتی نظیر -sraēšta: زیباترین (Y.35,3)؛ -vahišta: بهترین (Y.35,5; 41,1)؛ -vohu: نیک (Y.36,4)؛ -raocahuuant: درخشنده، پرفروغ (Y.37,4) آمده است.

در گاهان و نیز یسن هفت‌ها (Y.37,1-5) اشته نزدیک‌ترین امشاسپند به اهوره مزدا و بالاترین مشاور اوست، در حالیکه در اوستای متأخر (Y.1,2; 16,2) و نیز متون فارسی میانه (بندش، فصل ۱، ۲۳-۲۶) وهومنه (= بهمن) جای او را گرفته است (AIW. P.237). اهوره مزدا اشته‌وهیشته را از خرد خویش می‌آفریند (Y.46,17) و آنچه را که از طریق مینوی مقدس آفریده، یعنی تمام آنچه را که *spəntō.dāta-* است، نیز به عنوان جوهر "دنیا" و "آفریدگان" اشته (*ašahiiā.gaēvā*) توصیف می‌کند (Y.31,1; 43,6). اشته‌وهیشته به عنوان زیباترین و نیک‌ترین امشاسپند مورد ستایش قرار می‌گیرد (Y.5,4) و یاور اهوره‌مزدا در آفرینش مادی است و آنچه را که اهوره‌مزدا به وسیله‌ی وهومنه آفریده است، به یاری اشته‌وهیشته می‌افزاید (Vr.11,4). به یاری اوست که اهوره‌مزدا گیاه را می‌آفریند (Y.48,6). اشته‌وهیشته نگهبان مرغزارهاست و مردم پارسا در مرغزارهای وهومنه و اشته به سر می‌برند (Y.33,3). به عنوان نگهبان آنچه که باید در جهان مادی باشد، یعنی نظم و قانون‌مندی، اشته پیشکشی است "در شروع آفرینش"، یعنی زمانی که اهوره‌مزدا خورشید و ماه ستارگان را مستقر می‌کرد (Y.44,3). او گستراننده‌ی جهان (*frādat.gaēvā*) است (Y.33,11). به عنوان نگهبان آنچه باید در فضای اخلاقی رعایت شود، یعنی راستی، داد و پرهیزگاری، اشته از اهمیت مذهبی بالایی برخوردار است (p.48). (Lommel, 1930,

آشه و دعای اشم وهو

نماز معروف «اشم وهو» را نماز اشته نیز گفته‌اند. معنای آن چنین است: «راستی، بهترین [بخش] نیکی است. بنابر آرزو، [همه‌ی چیزهای] آرزو شده فراهم است [همانگونه که] راستی برای آن که بهترین راستی [است]» (میرفخرایی، ۱۳۸۲: ص. ۶۱). به این ترتیب، پیرو اشته با خواندن این دعا سعادت‌مند شده و بدی‌ها را از خود دور خواهد ساخت.

آشه و هیشته و دیگر ایزدان

مشارکت نزدیک اشه، وهومنه، آرمیتی و اهوره مزدا همواره در متون منعکس شده است. اهوره مزدا هم‌خانۀ اشه و وهومنه است (Y.44,9). اشه، وهومنه و آرمیتی دارای یک خواست هستند (Y.51,20). آرمیتی اشه را با کار نگهداری می‌کند (Y.44,6). اشه با آرمیتی همراه و متفق است (Y.48,11; 46,16). آرمیتی به همان خواست است که اشه و بهمن (Y.51,20). اهوره مزدا به هر دو دستۀ پشتیبان آرمیتی و اشه پاداش می‌دهد (Y.47,6).

هماوردان آشه

در اوستا اشه در مقابل دروج (-druj: اسم مؤنث، از ریشه‌ی -druj: دروغ گفتن) قرار دارد که همۀ کاربردهای معنایی متضاد با اشه را دارد (میرفخرایی، ۱۳۸۱: ص. ۳۸۲). در ریگ ودا نیز این گونه ضدیت میان -rta و -druh به چشم می‌خورد. در اوستا هم‌اورد اردیبهشت دیو خشم معرفی شده است (Y.19,46). اما در بندهش و زند یسن (Y.30,29) آندر (اوستا: -indra، سنسکریت: -indra؛ پهلوی: andar) این جایگاه را دارد. نام اندر همراه با سه ایزد هندوایرانی دیگر، مهر، ورونه، ناساتیه، به عنوان گواه پیمان نامہای در لوحہ‌های پادشاهان میتانی از بغازکوی آمده است (بویس، ۱۳۷۶: ص. ۲۷). اندر در آثار ودایی و مطمئناً در دورہی هندوایرانی، ایزدی بسیار نیرومند بوده است؛ ولی در ادبیات اوستایی از مقام خدایی به مقام دیوی تنزل می‌کند.

بررسی رابطہی اردیبهشت و آتش

آتش هفتمین آفریده، که در دیگر آفریده‌ها جاری و ساری است، به اشه، مظهر نظم و ترتیبی که گیتی را می‌چرخاند، منسوب است (بویس، ۱۳۷۶، ص. ۲۹۱). آشه اغلب در یسنا با -ātar، ایزد آتش در ارتباط است و در کنار هم ستوده شده‌اند (Y.1,4; 2,4; 3,6). از کهن‌ترین ایام یعنی روزگار هندوایرانیان آتش با

مفهوم راستی، از راه آزمون و سوگند با آتش پیوند داشته است (بویس، ۱۳۷۶، ص. ۲۹۲). زردشت نیرومندی آتش را در ارتباط با اشته بیان می‌کند: "نیرو گرفته از اشته، -aša.aojah" (Y.43.4; 34.4). فدیة آیینی (فارسی میانه: ātaš zōhr) که با هدف ایجاد آتش صورت می‌گیرد، هدیه‌ای به مظهر اهوره‌مزدا و اشته نیز تلقی می‌شود (Y.34.3)، و زردشت که خود خواستار خدمت به آتش است، به اشته می‌اندیشد (Y.43.9).

اردیبهشت در سکه‌های کوشانی

در سکه‌های کوشانی اردیبهشت با عنوان (ašaeixšo) ظاهر شده است. در این تصویر او را با هاله‌ای از نور می‌بینیم که دست خود را احتمالاً به منظور دعا دراز کرده است.

www.coinarchives.com

اردیبهشت در متون پهلوی

اردیبهشت در متون پهلوی به دو صورت *ardwahišt* و *ašawahišt* آمده است. اردیبهشت اولین امشاسپندی است که به نیروی بی‌انتهای اورمزد و قدرت آفرینندگی او ایمان می‌آورد و به خدایی و توانایی

او را می ستاید و دیگر امشاسپندان نیز به پیروی از او اورمزد را می ستایند و اورمزد نیز به پاداش این حق شناسی او را بن امشاسپندان قرار می دهد و در دعای اشم وهو او را می ستاید. همچنین اردیبهشت "بهترین پرهیزکاری بی مرگ برکت بخشنده" معرفی شده است، زیرا هرکس که پرهیزگاری ورزد، [چون] به گرودمان شود، به [اندازه‌ی] نیکی [که ورزیده است]، ارجمند بود (بهار، ۱۳۶۹: ص. ۱۱۱). اردیبهشت نه تنها نخستین ستاینده‌ی هرمزد به خدایی و سروری و ردی است، بلکه نخستین پذیرنده‌ی دین او نیز هست (Zād.35,9).

اردیبهشت پشتیبان ریثون یکی از پنج گاه (gāh) شبانه روز است (بهار، ۱۳۶۹: ص. ۵۰). نیز در بندهش هر گلی از آن امشاسپندی است و گل منسوب به اردیبهشت گل مرزنگوش^۱ است (بهار، ۱۳۶۹: ص. ۸۸).

اردیبهشت و دیگر ایزدان

اردیبهشت و ایزدان همکار: در بندهش همکاران اردیبهشت آذر، سروش، بهرام و نریوسنگ ذکر شده است: «سدیگر از مینوان اردیبهشت است. او از آفرینش مادی آتش را به خود پذیرفت. به یاری و همکاری او آذر، سروش، بهرام و نریوسنگ داده شدند. بدان روی که در دوران اهریمنی آتشی را [که] اندر خانه نشانده و سامان یافته است، بهرام پناه دهد، سروش پاسبانی کند، چون خاموش شود، از بهرام به سروش، از سروش به آذر، از آذر باز به اردیبهشت پیوندد که دیوان را توان میراندن نباشد» (بهار، ۱۳۶۹: ص. ۴۹). ایزد آذر به اتفاق اردیبهشت، دین و وای آن گروه از دیوانی را که فروباریدن باران را به تأخیر می افکنند، از میان می برد. سروش نیز به عنوان نگهبان نیایش، ارتباط طبیعی با نگهبانی آتش دارد. بهرام نیز به این دلیل انتخاب شده است که دنیای اشته سرانجام پیروز خواهد شد.

^۱ گلی خوشبو به رنگ سفید مایل به سرخ است. نام علمی این گل Sweet marjoram است.

اردیبهشت و ایریمن: ارتباط خاصی بین اشته و ایریمن وجود دارد (Dēn.3,157,7). بنا بر گزیده‌های زادسپرم، همزمان با پایان دوره، اشته و ایریمن با همدیگر بر فراز زمین خواهند آمد تا بنیانگذار غلبه بر دیو آرز باشند (Zād.34,38-39)، و سپس این مخلوق اشته، یعنی آتش است که همراه با ایریمن تمام زمین را با آهن گداخته پاک خواهند کرد (Bd.24,8).

اردیبهشت و بهمن: در اسطوره‌ی تولد زردشت، اورمزد اشته و بهمن را به مشورت گرفته و همراه یکدیگر فرمان‌های او را انجام می‌دهند (Dēn.2,17,25). در اینجا بهمن همواره در مقام اول ذکر می‌شود، اما این اردیبهشت است که سخنگوست (Dēn.7,12,18)، و در گرواندن گشتاسب به دین زردشتی، اورمزد، نریوسنگ را با پیامی به سوی گشتاسب می‌فرستد و این اردیبهشت است که ایمان آوردن شاه را اعلام می‌کند (Dēn.7,4,85-86)، همچنین برای ثبات بخشیدن به ایمان گشتاسب، بهمن، اردیبهشت امشاسپند و ایزد آذر خود را به او می‌نمایاند و تردید را از اندیشه‌ی او می‌زدایند. همچنین در دینکرد آمده است که بهمن باید در اندیشه‌های فرد، سروش در کلام فرد و اردیبهشت در کردار فرد ظهور پیدا کند (Dēn.3,13-14). بنابراین اردیبهشت همواره فعال و مؤثر نشان داده شده است.

خویشکاری‌های اردیبهشت

از مهمترین وظایف اردیبهشت در جهان مادی محافظت و نگهداری از آتش است و هر کس آتش را بیازارد یا رامش بخشد، اردیبهشت را آرزده یا خشنود ساخته است (بهار، ۱۳۶۹: ص. ۱۱۲). از دیگر خویشکاری‌های اردیبهشت این است که بر مجازات و پادفرای بدکاران نظارت می‌کند و اجازه نمی‌دهد که کسی بیش از گناهی که کرده است، مجازات شود (بهار، ۱۳۶۹: ص. ۱۱۱).

هماورد اردیبهشت

در بندهش ذکر شده است که دیواندر اندیشه‌های آفریدگان را درست مثل تگرگ یخ زده منجمد می‌کند و در اندیشه‌های مردم رخنه می‌کند و آنها را از پرداختن به نیکوکاری باز می‌دارد و آنها را طوری هدایت می‌کند که دیگر نیازی به پوشیدن لباس روحانی و بستن کستی (= *kustī*) را حس نکنند (بهار، ۱۳۶۹: ص. ۱۱۹).

گاهشماری

اردیبهشت نام ماه دوم است از سال شمسی و بودن آفتاب در برج ثور و نام روز سوم از هر ماه شمسی است. نیز در نوروزنامه آمده است که آفتاب اندر این ماه بر دور راست باشد و میانه‌ی بهار بود؛ و مطابق است با ثور عربی، نیسان سریانی، افلیریوس رومی (آوریل = دهم فروردین تا دهم اردیبهشت) و جیهی هندی. همچنین در کشف اصطلاحات فنون آمده است که اسم ماهی در تاریخ یزدگردی است. بیرونی در فهرست روزهای ایرانی روز سوم اردیبهشت را در سغدی "ارداخوشت" و در خوارزمی "اردوشت" ذکر کرده است. همچنین نام این ماه را از قول قدمای سیستان "رهو" ذکر کرده است (بیرونی، ۱۳۲۱: صص. ۷۱-۷۲).

اردیبهشتگان

در کیش مزدیسنی هر گاه نام ماه و روز یکی باشد، آن روز را جشن می‌گیرند. جشن اردیبهشتگان در اردیبهشت روز از اردیبهشت ماه که روز و ماه با هم یکی شده است، برگزار می‌شود، اما بنابر تقویم کنونی که شش ماه اول سال را سی و یک روز حساب کرده‌اند و یک روز به فروردین ماه افزوده شده است، این جشن در دوم اردیبهشت ماه برگزار می‌شود.

بیرونی نیز در آثارالباقیه آورده است: «اردیبهشت ماه، روز سوم، آن روز اردیبهشت است و آن عیدی است که اردیبهشتگان نام دارد، برای آنکه هر دو نام متفق شده‌اند و معنای این دو نام این است: "راستی بهتر است" (بیرونی، ۱۳۲۱: ص. ۲۴۸).

نیازردن چهار گوهران (آب، باد، خاک و آتش) یعنی آلوده نکردن محیط زیست و پاک نگه داشتن آن و همچنین پاک نگه داشتن تن و جامه‌ی اشویی روان از ویژگی‌های این جشن می‌باشد. ایرانیان باستان در این جشن لباس سفید که نشان پاکی می‌باشد، بر تن می‌نمودند و در آدریان‌ها به خواندن اردیبهشت یشت و نیایش اهوره مزدا می‌پرداختند (سالنامه‌ی ۱۳۸۸، انجمن زردشتیان). در این جشن پادشاهان بار عام می‌دادند و دستور دستوران آیینی را که مرسوم بوده در حضور پادشاه برگزار می‌کرد و همه را اندرز می‌گفت. هنرمندان مورد تفقد قرار می‌گرفتند و به دریافت پاداش افتخار حاصل می‌کردند (سالنامه ۱۳۳۴، انجمن زردشتیان). همچنین در قطعه‌ی از مادیان سی روزه در باب اردیبهشت روز آمده است: "[در] اردیبهشت روز، آشتی و عشق ورزیدن و دارو و درمان را آمیختن و خوردن و انجمن و کار مربوط به روان کردن و اندیشه مه دادستانی (= داوری) انداختن و کردن، شاگردان را گماردن به یگانگی و پیوستن [به] سالاران و پادشاهان و [انجام هر] کار دیگر نیک جهش (= خوش یمن) و ستوده [خوب است]. (عریان، ۱۳۸۲: ص. ۱۳۵).

جشن‌های اردیبهشتی

علاوه بر جشن اردیبهشتگان در روز سوم از ماه اردیبهشت، جشن‌های دیگری نیز در این ماه برگزار می‌شده است که از آن جمله‌اند:

دوم اردیبهشت، بهمن روز: جشن گردآوری گل‌ها و گیاهان دارویی از صحرا.
دهم اردیبهشت، آبان روز: در گاهشمارای ایرانی در مناطق مرکزی ایران در این روز جشنی به نام «جشن چهل‌م نوروز» یا «جشن چلمو» برگزار می‌شود. این جشن در شیراز در کنار حوض ماهی سعیدیه برپا می‌شود و کرمانی‌ها در این روز به زیارت «شاه خیراله» می‌روند.

پانزدهم اردیبهشت، دی به مهر روز: جشن میانه فصل بهار و زمان گاهنباری بنام «مید یوزرم» (اوستا: -maiδiiōi.zarəmaia. پهلوی: mēdyōzarm) به معنای «میانه بهار / میانه فصل سبز». البته میانه بهار با شانزدهم اردیبهشت برابر است؛ اما در گذشته و حتی امروزه، عملاً پانزدهمین روز ماه دوم هر فصل به عنوان میانه هر فصل شناخته می‌شود.

نوزدهم اردیبهشت، بهرام روز: در گاهشماری ایرانی در این روز «مراسم باران خواهی» و اقامه‌ی نماز باران در قزوین بر پا می‌شود و مردم برای برآورده شدن نیتشان در آب انبارها فرو می‌روند. علاوه بر آیین «سیزده نوروز» و جشن و شادمانی در دامان طبیعت، مردم قزوین در روز نوزدهم اردیبهشت نیز به صحرا می‌روند و از خدا طلب باران و سرسبزی می‌کنند که به آن «پنجاه بدر» می‌گویند.

ابوریحان بیرونی از رسمی در بعضی مناطق معتدل ایران سخن می‌گوید که در همین ایام برگزار می‌شده است و مردم انتظار داشتند برخی غلات از قبیل جو را به دست آورند. برخی اعتقاد دارند چون در این هنگام کاشت محصول به پایان رسیده بود، مردم برای طلب باران به طبیعت می‌رفتند (aaryaboom.com).

تحلیل ساختاری اردیبهشت یشت

بند ۱-۲: بندهای ۱ و ۲ قسمتی از یک مکالمه بین اهورا مزدا و زردشت است. از آنجا که این دو بند بسیار آشفته و در ضمن ناقص است، این سؤال مطرح می‌شود که آیا می‌توان متن را تغییر داد و بند یک را جواب بند دو در نظر گرفت و یا آنکه باید آن را بخشی از یک مکالمه دانست و بند یک را پرسشی بدون جواب، و بند دو را سؤالی بدون پاسخ دانست؟

بند ۳-۴: این دو بند در وصف گرودمان، جایگاه اهوره مزدا و امشاسپندان و پرهیزکاران است و دروندان را به آن راهی نیست. راه رسیدن به گرودمان سه اصل اندیشه‌ی نیک، گفتار نیک و کردار نیک است.

بند ۵: در وصف و ستایش ایریمن ایشیو یکی از بزرگترین مانسر (کلام مقدس) هاست و کسی که این مانسر را بخواند، ایریمن ایشیو همه‌ی موجودات اهریمنی را برایش نابود می‌کند. در این بند ایریمن ایشیو با صفاتی نظیر بزرگ‌ترین کلام، بهترین کلام، زیباترین کلام و ... توصیف شده است.

بند ۶: در این بند فهرستی از شیوه‌های درمانی ارائه شده که مهمترین آنها کلام مقدس معرفی شده است.

بند ۷-۱۳: این بندها نیز در ستایش دعای ایریمن ایشیو است که با خواندن آن تمام بدکاران، دیوان، بدی‌ها، تباهی‌ها و بیماری‌ها می‌گریزند. ایریمن با آنها دشمنی می‌کند و باعث نابودی آنها می‌شود. در بند ۱۳ نیز بیان می‌شود که از نیرو و توان دعای ایریمن ایشیو و ایزد ایریمن سرانجام انگره مینو نابود می‌شود.

بند ۱۴-۱۶: در این سه بند تمام آنچه که ایریمن با آنها دشمن است و باعث نابودی آنها می‌شود، به اردیبهشت نیز نسبت داده می‌شود.

بند ۱۷: در این بند اردیبهشت به عنوان هموردی در مقابل دروغ خواستار نابودی او به صورت‌های مختلف است.

بند ۱۸: این بند منحصراً به ستایش و تمجید اردیبهشت امشاسپند پرداخته است.

بند ۱۹: دعای پایانی یشت در ستایش اردیبهشت است.

روش کار

این پژوهش شامل پیشگفتار و سه فصل است: فصل نخست شامل متن اوستایی ویراسته‌ی گلدنر، و حرف نویسیِ متن اوستایی بر اساس شیوه‌ی هوفمان است. فصل دوم شامل برگردان فارسی و یادداشت‌های آن است. در یادداشت‌ها واژه‌ها و عبارات و اصطلاحاتی که نیاز به توضیح بیشتر داشته‌اند، با ارجاع به شماره‌ی هر بند آمده‌اند. فصل سوم شامل واژه‌نامه است که صورت ضعیف واژه‌ها ذکر شده و افعال نیز ذیل صورت ضعیف ریشه آمده‌اند. حالت دستوری و معنای هر واژه در مقابل ستاک و صورت‌های صرفی با حالت آنها زیر ستاک آمده، و شماره‌ی هر بند نیز با ذکر صفحه‌ای که در فرهنگ بارتولمه آمده، مشخص شده است.

* *

*

متن اوستایی

3.
Ardabahisht Yasht.

0 166 ... 167 ... 168 ... 169 ... 170 ...

... 171 ... 172 ... 173 ... 174 ... 175 ...

I 176 ... 177 ... 178 ... 179 ... 180 ...

3 Ardabahisht Yasht.

Ms.: K36.37.18a.19.12.40. Jm4. Ft. Ptt. Et. P13. L18.11. Mbr. M35.25 (incomplete). O3. J10. M12.

0 1) cf. Ny. 2.7 — 2) cf. Ny. 1.8. — 3) K36; 167 168 169 170 171 172 173 174 175 176 177 178 179 180 181 182 183 184 185 186 187 188 189 190 191 192 193 194 195 196 197 198 199 200 201 202 203 204 205 206 207 208 209 210 211 212 213 214 215 216 217 218 219 220 221 222 223 224 225 226 227 228 229 230 231 232 233 234 235 236 237 238 239 240 241 242 243 244 245 246 247 248 249 250 251 252 253 254 255 256 257 258 259 260 261 262 263 264 265 266 267 268 269 270 271 272 273 274 275 276 277 278 279 280 281 282 283 284 285 286 287 288 289 290 291 292 293 294 295 296 297 298 299 300 301 302 303 304 305 306 307 308 309 310 311 312 313 314 315 316 317 318 319 320 321 322 323 324 325 326 327 328 329 330 331 332 333 334 335 336 337 338 339 340 341 342 343 344 345 346 347 348 349 350 351 352 353 354 355 356 357 358 359 360 361 362 363 364 365 366 367 368 369 370 371 372 373 374 375 376 377 378 379 380 381 382 383 384 385 386 387 388 389 390 391 392 393 394 395 396 397 398 399 400 401 402 403 404 405 406 407 408 409 410 411 412 413 414 415 416 417 418 419 420 421 422 423 424 425 426 427 428 429 430 431 432 433 434 435 436 437 438 439 440 441 442 443 444 445 446 447 448 449 450 451 452 453 454 455 456 457 458 459 460 461 462 463 464 465 466 467 468 469 470 471 472 473 474 475 476 477 478 479 480 481 482 483 484 485 486 487 488 489 490 491 492 493 494 495 496 497 498 499 500 501 502 503 504 505 506 507 508 509 510 511 512 513 514 515 516 517 518 519 520 521 522 523 524 525 526 527 528 529 530 531 532 533 534 535 536 537 538 539 540 541 542 543 544 545 546 547 548 549 550 551 552 553 554 555 556 557 558 559 560 561 562 563 564 565 566 567 568 569 570 571 572 573 574 575 576 577 578 579 580 581 582 583 584 585 586 587 588 589 590 591 592 593 594 595 596 597 598 599 600 601 602 603 604 605 606 607 608 609 610 611 612 613 614 615 616 617 618 619 620 621 622 623 624 625 626 627 628 629 630 631 632 633 634 635 636 637 638 639 640 641 642 643 644 645 646 647 648 649 650 651 652 653 654 655 656 657 658 659 660 661 662 663 664 665 666 667 668 669 670 671 672 673 674 675 676 677 678 679 680 681 682 683 684 685 686 687 688 689 690 691 692 693 694 695 696 697 698 699 700 701 702 703 704 705 706 707 708 709 710 711 712 713 714 715 716 717 718 719 720 721 722 723 724 725 726 727 728 729 730 731 732 733 734 735 736 737 738 739 740 741 742 743 744 745 746 747 748 749 750 751 752 753 754 755 756 757 758 759 760 761 762 763 764 765 766 767 768 769 770 771 772 773 774 775 776 777 778 779 780 781 782 783 784 785 786 787 788 789 790 791 792 793 794 795 796 797 798 799 800 801 802 803 804 805 806 807 808 809 810 811 812 813 814 815 816 817 818 819 820 821 822 823 824 825 826 827 828 829 830 831 832 833 834 835 836 837 838 839 840 841 842 843 844 845 846 847 848 849 850 851 852 853 854 855 856 857 858 859 860 861 862 863 864 865 866 867 868 869 870 871 872 873 874 875 876 877 878 879 880 881 882 883 884 885 886 887 888 889 890 891 892 893 894 895 896 897 898 899 900 901 902 903 904 905 906 907 908 909 910 911 912 913 914 915 916 917 918 919 920 921 922 923 924 925 926 927 928 929 930 931 932 933 934 935 936 937 938 939 940 941 942 943 944 945 946 947 948 949 950 951 952 953 954 955 956 957 958 959 960 961 962 963 964 965 966 967 968 969 970 971 972 973 974 975 976 977 978 979 980 981 982 983 984 985 986 987 988 989 990 991 992 993 994 995 996 997 998 999 1000

... 166 ... 167 ... 168 ... 169 ... 170 ...

Jm4. 18a.19. Ft. Ptt. Et. P13. L18.11. K12. 18a.19.40. Mbr. O3. — 9) 10) deest L18. K40 (in this in Par. 3 also). — 10) K18a.40; the rest 171; 172; 173; 174; 175; 176; 177; 178; 179; 180; 181; 182; 183; 184; 185; 186; 187; 188; 189; 190; 191; 192; 193; 194; 195; 196; 197; 198; 199; 200; 201; 202; 203; 204; 205; 206; 207; 208; 209; 210; 211; 212; 213; 214; 215; 216; 217; 218; 219; 220; 221; 222; 223; 224; 225; 226; 227; 228; 229; 230; 231; 232; 233; 234; 235; 236; 237; 238; 239; 240; 241; 242; 243; 244; 245; 246; 247; 248; 249; 250; 251; 252; 253; 254; 255; 256; 257; 258; 259; 260; 261; 262; 263; 264; 265; 266; 267; 268; 269; 270; 271; 272; 273; 274; 275; 276; 277; 278; 279; 280; 281; 282; 283; 284; 285; 286; 287; 288; 289; 290; 291; 292; 293; 294; 295; 296; 297; 298; 299; 300; 301; 302; 303; 304; 305; 306; 307; 308; 309; 310; 311; 312; 313; 314; 315; 316; 317; 318; 319; 320; 321; 322; 323; 324; 325; 326; 327; 328; 329; 330; 331; 332; 333; 334; 335; 336; 337; 338; 339; 340; 341; 342; 343; 344; 345; 346; 347; 348; 349; 350; 351; 352; 353; 354; 355; 356; 357; 358; 359; 360; 361; 362; 363; 364; 365; 366; 367; 368; 369; 370; 371; 372; 373; 374; 375; 376; 377; 378; 379; 380; 381; 382; 383; 384; 385; 386; 387; 388; 389; 390; 391; 392; 393; 394; 395; 396; 397; 398; 399; 400; 401; 402; 403; 404; 405; 406; 407; 408; 409; 410; 411; 412; 413; 414; 415; 416; 417; 418; 419; 420; 421; 422; 423; 424; 425; 426; 427; 428; 429; 430; 431; 432; 433; 434; 435; 436; 437; 438; 439; 440; 441; 442; 443; 444; 445; 446; 447; 448; 449; 450; 451; 452; 453; 454; 455; 456; 457; 458; 459; 460; 461; 462; 463; 464; 465; 466; 467; 468; 469; 470; 471; 472; 473; 474; 475; 476; 477; 478; 479; 480; 481; 482; 483; 484; 485; 486; 487; 488; 489; 490; 491; 492; 493; 494; 495; 496; 497; 498; 499; 500; 501; 502; 503; 504; 505; 506; 507; 508; 509; 510; 511; 512; 513; 514; 515; 516; 517; 518; 519; 520; 521; 522; 523; 524; 525; 526; 527; 528; 529; 530; 531; 532; 533; 534; 535; 536; 537; 538; 539; 540; 541; 542; 543; 544; 545; 546; 547; 548; 549; 550; 551; 552; 553; 554; 555; 556; 557; 558; 559; 560; 561; 562; 563; 564; 565; 566; 567; 568; 569; 570; 571; 572; 573; 574; 575; 576; 577; 578; 579; 580; 581; 582; 583; 584; 585; 586; 587; 588; 589; 590; 591; 592; 593; 594; 595; 596; 597; 598; 599; 600; 601; 602; 603; 604; 605; 606; 607; 608; 609; 610; 611; 612; 613; 614; 615; 616; 617; 618; 619; 620; 621; 622; 623; 624; 625; 626; 627; 628; 629; 630; 631; 632; 633; 634; 635; 636; 637; 638; 639; 640; 641; 642; 643; 644; 645; 646; 647; 648; 649; 650; 651; 652; 653; 654; 655; 656; 657; 658; 659; 660; 661; 662; 663; 664; 665; 666; 667; 668; 669; 670; 671; 672; 673; 674; 675; 676; 677; 678; 679; 680; 681; 682; 683; 684; 685; 686; 687; 688; 689; 690; 691; 692; 693; 694; 695; 696; 697; 698; 699; 700; 701; 702; 703; 704; 705; 706; 707; 708; 709; 710; 711; 712; 713; 714; 715; 716; 717; 718; 719; 720; 721; 722; 723; 724; 725; 726; 727; 728; 729; 730; 731; 732; 733; 734; 735; 736; 737; 738; 739; 740; 741; 742; 743; 744; 745; 746; 747; 748; 749; 750; 751; 752; 753; 754; 755; 756; 757; 758; 759; 760; 761; 762; 763; 764; 765; 766; 767; 768; 769; 770; 771; 772; 773; 774; 775; 776; 777; 778; 779; 780; 781; 782; 783; 784; 785; 786; 787; 788; 789; 790; 791; 792; 793; 794; 795; 796; 797; 798; 799; 800; 801; 802; 803; 804; 805; 806; 807; 808; 809; 810; 811; 812; 813; 814; 815; 816; 817; 818; 819; 820; 821; 822; 823; 824; 825; 826; 827; 828; 829; 830; 831; 832; 833; 834; 835; 836; 837; 838; 839; 840; 841; 842; 843; 844; 845; 846; 847; 848; 849; 850; 851; 852; 853; 854; 855; 856; 857; 858; 859; 860; 861; 862; 863; 864; 865; 866; 867; 868; 869; 870; 871; 872; 873; 874; 875; 876; 877; 878; 879; 880; 881; 882; 883; 884; 885; 886; 887; 888; 889; 890; 891; 892; 893; 894; 895; 896; 897; 898; 899; 900; 901; 902; 903; 904; 905; 906; 907; 908; 909; 910; 911; 912; 913; 914; 915; 916; 917; 918; 919; 920; 921; 922; 923; 924; 925; 926; 927; 928; 929; 930; 931; 932; 933; 934; 935; 936; 937; 938; 939; 940; 941; 942; 943; 944; 945; 946; 947; 948; 949; 950; 951; 952; 953; 954; 955; 956; 957; 958; 959; 960; 961; 962; 963; 964; 965; 966; 967; 968; 969; 970; 971; 972; 973; 974; 975; 976; 977; 978; 979; 980; 981; 982; 983; 984; 985; 986; 987; 988; 989; 990; 991; 992; 993; 994; 995; 996; 997; 998; 999 1000

ערווה ערווה ערווה ערווה ערווה ערווה ערווה ערווה ערווה ערווה
 ערווה ערווה ערווה ערווה ערווה ערווה ערווה ערווה ערווה ערווה
 ערווה ערווה ערווה ערווה ערווה ערווה ערווה ערווה ערווה ערווה
 ערווה ערווה ערווה ערווה ערווה ערווה ערווה ערווה ערווה ערווה

4 ערווה ערווה ערווה ערווה ערווה ערווה ערווה ערווה ערווה ערווה
 ערווה ערווה ערווה ערווה ערווה ערווה ערווה ערווה ערווה ערווה
 ערווה ערווה ערווה ערווה ערווה ערווה ערווה ערווה ערווה ערווה
 ערווה ערווה ערווה ערווה ערווה ערווה ערווה ערווה ערווה ערווה

5 ערווה ערווה ערווה ערווה ערווה ערווה ערווה ערווה ערווה ערווה
 ערווה ערווה ערווה ערווה ערווה ערווה ערווה ערווה ערווה ערווה
 ערווה ערווה ערווה ערווה ערווה ערווה ערווה ערווה ערווה ערווה
 ערווה ערווה ערווה ערווה ערווה ערווה ערווה ערווה ערווה ערווה

L18.11. K18a.19. Mbr. ערווה ערווה K36. — 7) Jm4;
 ערווה F1. P11. E1. P13. L18.11. K18a. Mbr. in K36.18a.
 M12 the four last words of the Var. are wanting.

4 1) Jm4; ערווה K36. M12; ערווה F1. P11. E1. P13. L18.
 K12.18a.19.40. J10. Mbr. M35. O3. — 2) K36. Jm4. M12;
 ערווה K12; ערווה K40. J10. ערווה P11. P13. L18
 (sec. m.). E1. O3; ערווה F1. K18a.19. Mbr. M35. L11. —
 3) P11. E1. P13. L18. K19. J10; ערווה L11. K12: ערווה O3;
 ערווה F1. K18a. Mbr. M35; ערווה Jm4. K40: ערווה K36;
 ערווה W1. — 4) Jm4. F1. P11. E1. P13. L18.11. K12.18a.
 K19.40. Mbr. O3; ערווה K36. M12. — 5) M12. ערווה
 ערווה K36; ערווה Jm4; ערווה L18
 sec. m. before ערווה an an adilel). ערווה P11. O3.
 ערווה P13. K19. ערווה E1; ערווה
 ערווה L11. K18a; ערווה F1;
 ערווה Mbr; ערווה K40; ערווה
 ערווה M35; ערווה K12;
 ערווה J10; ערווה — 6) all Mss., exc.
 P13. K19 ערווה

5 1) K18a; ערווה K36; ערווה Jm4; ערווה F1. P11.
 E1. P13. L18. K19. Mbr. O3. M35; ערווה L11. — 2) F1.
 P11. E1. P13. L18.11. K12.18a.19.40. Mbr. M35. O3; ערווה
 ערווה K36. M12; ערווה Jm4. — 3) K36.19. Jm4. P11. E1.
 P13. L18; ערווה K18a; ערווה F1. Mbr. L11. —
 4) K36. M12; ערווה Jm4; ערווה K40; ערווה F1. P11.
 E1. P13. L18.11. K12.18a.19. Mbr. M35. O3. — 5) K36. M12;
 ערווה F1. P11. E1. P13. L18.11. K12.19. Mbr. M35. O3; K18a

ערווה ערווה ערווה ערווה ערווה ערווה ערווה ערווה ערווה ערווה
 ערווה ערווה ערווה ערווה ערווה ערווה ערווה ערווה ערווה ערווה
 ערווה ערווה ערווה ערווה ערווה ערווה ערווה ערווה ערווה ערווה
 ערווה ערווה ערווה ערווה ערווה ערווה ערווה ערווה ערווה ערווה

6 ערווה ערווה ערווה ערווה ערווה ערווה ערווה ערווה ערווה ערווה
 ערווה ערווה ערווה ערווה ערווה ערווה ערווה ערווה ערווה ערווה
 ערווה ערווה ערווה ערווה ערווה ערווה ערווה ערווה ערווה ערווה
 ערווה ערווה ערווה ערווה ערווה ערווה ערווה ערווה ערווה ערווה

has ערווה; the rest in ערווה, ערווה K40, in Jm4. K18a
 the words ערווה ערווה are found sec. m. in marg.; ערווה,
 ערווה Jm4. — 6) W1. K37. M12 append ערווה
 ערווה — 7) K36. M12 append ערווה ערווה
 which are wanting in the rest. — 8) K36. M12; ערווה Jm4;
 ערווה F1. M35. Mbr; ערווה P11. E1. P13. L18. K19. —
 9) K36. M12; ערווה P11. E1. P13. L18. K18a.19.40; ערווה F1. Mbr.
 M35. — 10) K36. M12; ערווה P11; E1. P13. K19. O3. F1.
 Mbr. M35; in Jm4 the words ערווה ערווה ערווה are found
 sec. m. in marg. — 11) K36. M12; ערווה Jm4;
 ערווה L11;
 ערווה F1. P11. P13. K12.18a.19. ערווה L18. — 12) K36. M12;
 ערווה Jm4; ערווה P11. F1. E1. P13. K19. O3.
 M35. — 13) a correction: ערווה K36 M12; ערווה Mbr. F1.
 M35; ערווה K18a.40; ערווה Jm4. L11; ערווה P11. E1.
 P13. L18. J10. K19. O3. — 14) K36. M12; ערווה
 F1. P11. P13. K19. Mbr. M35. O3; ערווה Jm4. — 15) K36.
 M12; ערווה Jm4; ערווה F1. Mbr. M35; ערווה P11. E1. P13.
 L18.11. O3. K12.40. — 16) ערווה F1. P11. E1. P13. Mbr;
 ערווה Jm4.

6 1) K36.12. Jm4; ערווה F1. K18a.40. Mbr. L11; ערווה
 P11. E1. P13. K19. L18. O3. — 2) K36.12.19. M12. Jm4. F1.
 P11. P13. L18.11. Mbr; ערווה K18a; K36. M12 insert
 after this word ערווה which is wanting in the rest. —
 3) L18. K18a. J10; ערווה K36.40. M12. Jm4; ערווה P11.
 E1. P13. O3. K19; ערווה L11. Mbr; ערווה M35;
 ערווה F1; ערווה K12. — 4) These words are
 wanting pr. m. in Jm4. — 5) This clause and that following are